
نخستین نکاپوها برای تربیت آموزگار زن در نظام آموزشی نوین ایران
از دارالمعلّمت تا دانشسرای عالی دختران

رحیم روح‌بخش

مسئول واحد اسناد و تاریخ شفاهی شورای عالی آموزش و پرورش

غلامعلی رهبری

پژوهشگر تاریخ معاصر

Email: roohbakhsh1965@yahoo.com

■ چکیده

تأسیس مدارس دخترانه در بستر جنبش و فعالیت‌های زنان نوگرا در عرصه‌های جدید نظیر مطبوعات، آموزش، مشارکت‌های اجتماعی، حق رأی و ... در دوره قاجار شکل گرفت، همان‌گونه که مسئله زنان نیز از همین دوره مورد توجه روشنفکران و بعضاً مشروطه‌خواهان واقع شد. از این سال‌ها به تدریج و به رغم موانع و محدودیت‌های سنتی جامعه، زنان به ویژه در میان اقشار فرادست به عرصه‌های مختلف اجتماعی و فرهنگی از جمله آموزش راه یافتند. به طوری که در نتیجه جنبش مدرسه‌سازی و گسترش نظام آموزشی در این دوره و فراهم شدن زمینه تحصیل دختران، وجود آموزگاران زن و مرکزی برای آموزش تخصصی آن‌ها جهت شغل آموزگاری به یک ضرورت تبدیل شد. صرف نظر از برخی اقدامات پراکنده نظیر آموزش دختران متقاضی معلمی در مدرسه فرانکوپرسان - یکی از مدارس دخترانه فرانسویان در ایران اواخر عصر قاجار - آموزش برخی زنان در خارج از کشور و ...، تأسیس دارالمعلّمت در سال ۱۲۹۷ش. مهم‌ترین گام اساسی برای تربیت معلم زن به طور رسمی از طرف نهاد حاکمیت تلقی می‌شود. این رویکرد با تشکیل شورای عالی معارف از سال ۱۳۰۱ش. و تصویب قریب ده قانون اعم از اساسنامه دارالمعلّمت، برنامه درسی، میزان شهریه محصلان و ...، و هم‌چنین چند مرحله اصلاحات

و الحاقات آنها و نهایتاً تبدیل دارالمعلمت به دانشسرای دختران در سال ۱۳۱۵ دنبال شد. این مقاله به روش توصیفی - تحلیلی و با بهره‌برداری - نخستین بار - از اسناد شورای عالی معارف بر آن است تأسیس و گسترش مراکز تربیت معلم خاص زنان را در ایران با عنایت به گستره جغرافیایی، برنامه‌های درسی و ... نقش عمده‌ای در ورود زنان به عرصه‌های اجتماعی و سیاسی مورد بررسی قرار دهد. آموزش برخی موضوعات برنامه درسی دارالمعلمت با عناوینی نظیر تعلیمات خانه‌داری، حفظ الصحه و بچه‌داری، خیاطی، نقاشی و ورزش و به خصوص دروس جدید تعلیم و تربیتی از جمله اصول معرفة النفس، علم تربیت، آموزش فن تدریس و تدبیر منزل، در این رویکرد، نقش اساسی داشت.

■ **کلیدواژه‌ها:** دارالمعلمت، شورای عالی معارف، برنامه درسی، عصر رضاشاه، آموزش.